

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 4 • год. ХСVII • 28 февруари 2020 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА, ХАДЖИ ИВАНЧО ПЕНЧОВИЧ И БИТКАТА ЗА ИСТОРИЧЕСКАТА ПАМЕТ

ЧЛ. КОР ПРОФ. ДФН ВАСИЛ
ПРОДАНОВ, ДИРЕКТОР НА
ТРАКИЙСКИЯ НАУЧЕН ИНСТИТУТ

В края на миналата година се навършиха 175 години от рождението, а на 7 февруари т.г. – 120 години от смъртта на един от най-великите българи в нашата история – Капитан Петко войвода (6 декември 1844 г. – 7 февруари 1900 г.). Петко войвода е тракиец от Югоизточните Родопи и то от Доган (Дуван) Хисар, в Беломорска Тракия, която остава в Гърция, за разлика от Левски и Ботев, които са от подбалканските градчета, в региона, който е водещ в развитието на капитализма по българ-

ските земи в Османската империя. В него и най-силно се чувства кризата след Кримската война и особено след 1875 г., когато Османската империя, обявява фалит. Беломорска Тракия, за която Капитан Петко войвода води такава продължителна борба, за съжаление е откъсната от България и загубва българския си характер. Портретът на Левски стои в кабинетите на водещите политици, а портретът на Петко войвода е символът, с който се иден-

тифицира всеки тракиец, тъй като стотици хиляди тракийци идват в България и от Източна и от Западна Тракия. Той е най-видната фигура на борбата за освобождение на тракийските българи, поради което е и най-голямото име в тяхната история, икона на съдбата на тракийските българи.

Най-дълго води въоръжена борба в защита и освобождение на българите. Човекът, който реализира на практика думите на Левски, че ако се освободи България ще отиде да се бори за свободата на други народи, но той и Ботев се бият за българската свобода, докато Петко войвода е човекът, който се

бори и за свободата на другите народи. Бие се за своя роден край, бие се за Освобождението на България, бие се в отрядите на Гарибалди, участва в обединението на Италия и Критското въстание (1866–1869). Ако Левски и Ботев, другите две велики имена в битката за освобождението на България успяват да се бият и умрат за България, то Петко войвода се бори за регионално, национално и интернационално освобождение. Затова може би е и българинът с най-много паметници не само у нас, но и в други страни – Италия, Украйна, САЩ, Гърция.

Продължава на 3-а стр.

ИСТИНСКИ ДУХОВЕН ПОДВИГ

150 години от учредяването на Българската екзархия

ПРОФ. Д. ИСТ. Н. СВЕТОЗАР ЕЛДЪРОВ

Българското духовенство е един от мощните двигатели на националното възрождане, а Българската екзархия е първата и единствена официално призната общонационална институция на българското население до Освобождението. Духовенството участва активно не само в движението за самостоятелна църква и национална просвета, но и в борбата за политическо освобождение. Възънност в онази епоха църковната борба се възприема повече като национална, политическа и културна борба за национална еманципация и самоутвърждаване, отколкото като чисто религиозен въпрос. За преобладаващата част от възрожденските дейци, в това число и за мнозинството от духовенство, Българската екзархия тогава – по думите на протоиерей професор д-р Стефан Цанков (1881–1965), един от най-добрите познавачи на православието и църковната история, ректор на Софийския университет и действителен член на Българската академия на науките – не е друго, освен „атрибут на народността и сечиво на народно-духовна политика“.

Започнало през 20-те години на XIX в. като борба срещу гръцките патриаршистки владици и заменянето им с българи, движението за църковно-

национална еманципация на българския народ в Османската империя постепенно взема все по-широки и масови размери. Центърът на църковно-народния въпрос се установява в Цариград, където през 1849 г. е направена първата решителна крачка за достигане на поставените цели. Със султански ферман на българите е предоставено правото да имат свой храм, а с дарението на княз Стефан Богориди и с труда и подкрепата на цариградските българи е издигнат първият параклис, който впоследствие се преобразява в църквата „Св. Стефан“. Заедно с построения в съседство метох тя се превръща в религиозно и културно средище не само за българската общност в Цариград, но и за целия български народ в Османската империя. Умело направляван от своите духовни водачи, църковно-народният въпрос като легитимна основа на Българското национално възрождане канализира политическото съзнание и воля на българите от всички краища на Историческа България – Мизия, Тракия, Македония, Поморавието, Добруджа – и допринася за тяхното осъзнаване и сплотяване като нация.

Развитието на църковно-народния въпрос е увенчано на 28 февруари

1870 г. с учредяването на Българската екзархия като самостоятелна църква за българите в Османската империя. Нейният диоцез (църковна област) обхваща Русенска, Силистренска, Шуменска, Търновска, Софийска, Врачанска, Ловчанска, Видинска, Нишка, Пиротска, Кюстендилска, Самоковска, Велешка и Варненска епархия (без Варна и някои селища), Сливенския санджак (без Анхило и Месемврия), Пловдивска епархия (без главния град, Станимака и някои села). За останалите райони от землището на Историческа България е предвидено да се проведат допитвания, за да се реши под чия църковна юрисдикция ще преминат. Такива са проведени в Скопска и Охридска епархия, които по волята на местното българско население също се присъединяват към Екзархията. В другите спорни области в Македония и Одринска Тракия не са допуснати допитвания именно заради очаквания резултат в полза на българите. Тъкмо заради тази перспектива още на 16 септември 1872 г. Цариградската патриаршия и гравитиращите към нея църкви провъзгласяват Българската екзархия за схизматична, т.е. отпаднала от православието. Това обаче само мобилизира Българската екзархия и я прави още по-силна и настъпателна.

Продължава на 4-а стр.

28 ФЕВРУАРИ 2020 г. –
150 ГОДИНИ ОТ УЧРЕДЯВАНЕТО
НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ

10 ч. ТЪРЖЕСТВЕНА ЛИТУРГИЯ
В ХРАМ-ПАМЕТНИКА „АЛ. НЕВСКИ“.
Поканата е на Фондацията
на българските православни
църкви в Истанбул

12 ч. ПОДНАСЯНЕ НА ВЕНЦИ И ЦВЕТА
НА ПАМЕТНИКА НА ЕКЗАРХ АНТИМ I

147 ГОДИНИ БЕЗСМЪРТИЕ...

Тракийци се прекланят пред Апостола

Цяла България почете паметта на Апостола. Президентът Румен Радев и вицепрезидентът Илияна Йотова поведоха шествие, посветено на 147 години от гибелта на великия българин. По „пътя на безсмертието“ от килията до паметника преминаха хиляди.

Животът и делото на големия български революционер са вдъхновявали тракийци в борбите им за национално освобождение. Техните потомци, обединени в Съюза на тракийските дружества в България с председател Красимир Премянов, участваха в официалните прояви в столицата – шествието и панихидата в храма „Св. София“ – и в страната. Венци и цветя пред паметника на Васил Левски в София на официалната церемония бяха поднесени и от Съюза на тракийските дружества в България, от Тракийския научен институт, от Тракийско дружество „Тракия“ в София, от от тракийското сдружение „Завръщане към корените“

Почит пред паметта на Апостола засвидетелстваха тракийци в цялата страна. Членове на дружество „Тракия“ – гр. Ямбол с тракийското знаме и тази година участваха в поклонението пред барелефа на Апостола в ПГ „Васил Левски“. Ученици от гимназията изнесоха рецитал посветен на революционното дело на Васил Левски. Издигнато беше националното знаме и отслужена панихида.

ПРЕЗИДЕНТЪТ РАДЕВ НА ТРИФОН ЗАРЕЗАН В ИВАЙЛОВГРАД И СВИРАЧИ

Лозарството и винопроизводството са част от националните традиции и жива връзка с нашите предци, заяви президентът Румен Радев в приветствието си към жителите и гостите на Ивайловград на Деня на лозаря – св. Трифон Зарезан. Той присъства на празника на града, който започна с тържествения молебен на площад „Тракия“. Държавният глава се включи в ритуала по зарязване на лозята и в местността „Марудовата круша“ в село Свирачи. „Има български градове, села, училища и читалища, които са огнища на родолюбие и пазители на традициите. Село Свирачи може географски да се намира на границата, но духовно със своите традиции и хора е в сърцето на България“, заяви Румен Радев и добави, че тук всички е истинско. „Продължавайте да пазите този истински български дух на дедите от Мала Азия и ви уверявам, че тук ще идват все повече хора и от България и от цял свят.“ Припомняме ви, че свиращени са наследници на българи, заселили се в Мала Азия по време на османското владичество. Тръгнали са предимно от селата Горноселци, Камилски дол и Хухла и създават голяма българска колония. Те там запазват повече от сто години нашения бит и култура. Фолклорната група на Свирачи, ръководена от кметлицата Тянка Пехливанова, доказва това.

ТРАКИЙЦИ ПОЧЕТОХА ПАМЕТТА НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

На 7 февруари се навършиха 120 години от смъртта на легендарния българин

СЛИВЕН

На 7 февруари т.г. в тракийската църква „Цар Борис I Покръстител“ се събраха много тракийци с мълчание и горещи свещи да се поклонят пред легендарния войвода. Слово за безсмъртието на основоположника на тракийската организация, за нашия тракийски герой произнесе председателят на дружество „Лазар Маджаров“ Кирил Киряков. Тракийци окичиха с цветя бюст-паметника на Капитана, който сами с много трудности изградиха преди няколко години. Поставиха го в двора на църквата и днес с гордост застават пред Капитана в знак на признателност – дълбок поклон. Изненадващо се появи младеж, облечен със стари хайдушки одежди, запасал в пояса ножове и ками. Военнослужещият от Сливен Димитър Фърчанов обясни, че е дошъл по собствено желание да се поклони пред паметника и каза, че не за първи път го прави. Той е от дружество „Традиция“ в Сливен с ръководител Радостин Христов. Поздравления, родолюбци!

ДИМИТРОВГРАД

Тракийци от Димитровград отбелязаха 120 години от кончината на своя патрон Капитан Петко войвода. Кратко слово произнесе Димитрина Янева, в което разкри огромния принос на Капитана за Отечеството и за тракийци, след което бяха поднесени цветя.

СТАРА ЗАГОРА

На 7 февруари на паметника на Капитан Петко войвода в парк „Тракия“ в Стара Загора тракийци от Стара Загора, водени от председателя на тракийското дружество „Одринска епопея“ Цанко Атанасов, поднесоха венец и цветя и се поклониха пред паметта му.

ЯМБОЛ

И тази година тракийците в Ямбол отбелязаха този ден с панихида в църквата „Свети Николай Чудотворец“. Присъствието на тракийски-те българи за сетен път доказва, че времето няма власт над паметта на съвременните поколения, които тачат делата на защитника на българското население по време на турското иго. За пореден път си обещаха да предават с любов на деца и внуци своята почит към тракийския орел – Капитан Петко войвода.

Покана

Съпредседателите на Тракийски женски съюз към СТДБ свикват заседание на Национален съвет на ТЖС, което ще се проведе на 4 април 2020 г. от 11.00 ч. в гр. Поморие в клуба на ТД „Одринска епопея“, ул. „Цар Симеон Велики“ 26 при следния дневен ред:

1. Отчет за дейността на национално равнище и по места през 2019 г.
2. Приемане на план за работа през 2020 г.
3. Разни

Поканват се да присъстват членовете на Националния съвет (жени председателки на тракийски дружества и председатели на женски секции към дружествата).

В случай, че липсва кворум заседанието за заседанието се проведе един час по-късно на същото място и при същия дневен ред

ПОЧИНА ФИЛИП ИШПЕКОВ

На 90 годишна възраст почина бележитият български дипломат Филип Ишпекков. Роден на 1 октомври 1929 година в село Забърдо, Смолянско. Учи в гимназията в Чепеларе и завършва Втора мъжка гимназия в Пловдив. Висшето си образование получава в Института по планиране в Ленинград. Следва аспирантура и получава научна степен

„доктор по икономика“ в Академията за обществени науки – Москва. Първоначално работи в апарата на Министерския съвет и се специализира в сферата на икономическите връзки на България с други страни и с международните икономически организации. От 1967 г. до 1972 година е търговски представител на страната в САЩ. Заместник-министър на земеделието по външнотърговската дейност в периода 1976–1982 г. През 1982 г. е назначен за посланик в Либия. На този пост остава до 1990 година. От 1990

до 1992 г. е заместник-министър на външните работи. Посланик в Белград през 1996 – 1997 г. Мажоритарно избран за депутат в Седмото Велико народно събрание. Народен представител в 36-то Народно събрание. Съавтор е на книгата „Родопи – българска твърдина“ и апотеоза на Забърдо – автобиографията „Попътни срещи и разлъки“. Ишпекков има три деца, шестима внуци и шест правнуци. Родолюбец, влюбен и в своята родна планина – Родопите и горещ поддръжник на тракийската идея.

КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА, ХАДЖИ ИВАНЧО ПЕНЧОВИЧ И БИТКАТА ЗА ИСТОРИЧЕСКАТА ПАМЕТ

ЧЛ. КОР ПРОФ. ДФН ВАСИЛ ПРОДАНОВ,
ДИРЕКТОР НА ТРАКИЙСКИЯ НАУЧЕН ИНСТИТУТ

Продължава от 1-а стр.

Ако се опитаме да го сравним с Ботев и Левски, можем да кажем, че Ботев е интелектуалецът, Левски – организаторът, Капитан Петко войвода е бунтарят. На 28 години Ботев вече има написани стихове и статии за два дебел тома, той е трубадурът, чийто глас се чува надалече, много силно и вдъхновяващо. Гениалният поет, който умира за своите идеи. Левски е организаторът и борецът за национално освобождение, който смята че българската държава трябва да бъде не на етническа основа, а изградена като гражданска нация, подобно на Франция. За разлика от тях, Петко войвода е от по-изостанал регион, където не Възраждането, а по-ранните мотиви на хайдутското движение, свързани с лични травми, мотивират неговото бунтарско поведение.

Капитан Петко войвода е единственият от тримата със специална военна подготовка и значим международен опит във военни действия. Това обяснява донякъде защо той и най-дълго, без да загине води борбата срещу турците. Вероятно той е участникът в борбата срещу турците с най-много рани – 33 до 1879 г. и единствен от тримата има дори външен белег от борбата си – белег от куршум на лявата си буза, получен в едно от 110-те сражения, в които участва. Макар че е с най-много рани по тялото си, живее най-дълго, доживява Освобождението и след това повече от 20 години преминава през не по-малки митарства в освободена България, умирайки на 56 години.

Капитан Петко войвода живее в хайдушката, национално-освободителната епоха и в освободена България. Бори се за нея в Руско-турската война с въоръжен отряд от 3000 българи, с които през 1878 г. потушава организираната от Турция „мюсюлмански метеж“ в Родопите, с което заслужава наградата на руския император. Доживява и онзи период, в който е интерниран за русофилските си убеждения, а след клеветата срещу него за опит за атентат срещу Стамболов през 1891 г. е вкаран и изтезаван сто и четиредесет дни в затвора, имотите му са конфискувани, спестяванията му са загубени. Такива страшни неща стават с него в Освободена България. Време, за което в края на „Немили-недраги“ Вазов пише „Бедни, бедни Македонски, защо не умря при Гредетин“. Както стават всъщност и след това при всяка радикална геополитическа промяна в страната, когато хиляди нагаждащи се към предходната система се превръщат в нови елити, мачкащи останалите.

Петко войвода не е художествен творец, не е и организаторът на национална нелегална мрежа за всеобщо въстание за освобождение, а борецът, който независимо, че води много повече битки с турците от Ботев и Левски, взети заедно, не умира, а живее повече от две десетилетия след Освобождението в

една съвсем нова ситуация на нови конфликти и противоречия, поради което и не успява да създаде такова голямо количество форми на народна памет, чрез които да бъде в главата на всеки българин.

Водещата институция, която изпълнява функцията на носител на паметта за Петко войвода у нас е Съюзът на тракийските дружества в България (СТДБ) и неслучайно неговият портрет стои в сградата на СТДБ и в поделенията на тракийската организация. СТДБ именно превръща в център на своята дейност изграждането на паметници на Петко войвода и ежегодно поклонение при неговите паметници в Рим и Киев. Негов основен символ, чрез който отдава заслужена почит на всички, които подпомагат тракийската кауза е медал „Петко войвода“ с лента.

През последните 30 години живеем във време на поредното пренаписване на историята чрез събиране на паметници, затваряне на музеи, преименуване на градове, училища, улици и пр. Съборен бе например паметникът на комуниста Ленин в центъра на София и изграден паметник на неолиберала Рейгън. Руският лидер бе заменен с американски в съответствие с новата геополитическа ориентация и пренаписване на историята, при което е извършен отказ от пътя, посочен от Ленин и тръгване по посока на пътя, посочен от Рейгън. Редовно се осквернява и се иска да бъде махнат паметникът на Съветската армия в София и е изграден и открит тържествено паметник на американските войници, хвърляли бомби над цивилни българи и разрушавали центъра на София и други наши градове по време на Втората световна война.

Имаме жестока геополитическа битка за паметта, тъй като не само вътрешни, но и външни сили са заинтересовани от промени не само на политико-идеологическото съзнание, но и на цивилизационната идентичност на българина. Политическото и геополитическото разделение у нас е разделение и в паметта за миналото, като когато става дума за миналото от времето на турското робство при пренаписването на историята имаме външна заинтересованост и активност от две основни геополитически посоки, от където се финансира този процес. Едната посока е Турция, която по неоосманистки пренаписва историята от времето на Османската империя, а другата е САЩ, които след като осъществиха целта на студена война със Съветския съюз и доведоха до разпада му, сега водят нова студена война с Русия.

Петко войвода е свързан с нашата история от времето на Османската империя, която играе важна роля в днешната неоосманистка политика, самочувствие и амбиции на Турция за регионален лидер, поради което с по-голяма категоричност от когато и да е тя отхвърля и тракийският и арменският геноцид. У нас съзнателно или несъзнателно тази линия на пренаписване на историята се реализира от всички, които искат да смачкат по

някакъв начин СТДБ, който е основната институция, издигаща Петко войвода като свое знаме в битката за каузата на тракийските българи. В опитите да разбият тракийската организация, да я обезсилят финансово те на практика се опитват да разрушат стълба на паметта за времето на османското робство и ролята на Петко войвода в битката за освобождението на нашата страна.

Петко войвода има своята роля и в нашите отношения с Русия след Освобождението, когато върви битката между русофоби и русофили, така както върви тази битка и днес, от което следва, че при русофобите Петко войвода ще се пренебрегва или пренаписва, докато русофилите ще се опитват да узнаят повече за неговите отношения с Русия и Руския император. Затова и русофобите не са заинтересовани да говорят за Петко войвода. Те биха предпочели да се пренаписва паметта за него.

Българската история днес се пренаписва и по вътрешнополитически причини, бивайки част от политическата битка между либерали, консерватори и социалисти. По начало либералите и неолибералите у нас са глобалистки ориентирани, пренебрегват миналото и националната ни идентичност, бивайки ориентирани към така нар. „евроатлантически ценности“ и сред тях има немалко русофоби, поради което и Петко войвода е пренебрегван от повечето от тях. Миналото и националната идентичност традиционно имат важна роля при консерваторите, но самите консерватори са в различни версии и при едни от тях Петко войвода присъства, други държат на миналото, но в пренаписани варианти. Социалистите се колебаят между неолибералните глобалисти и националните интереси и миналото.

Ако вземем трите водещи телевизионни канала у нас – БНТ, БТВ и Нова телевизия, ще видим, че не само че девет десети от филмите по тях са американски, но и между една трета и една втора от новините са за събития, станали в САЩ, като се започне от пътни инциденти и всякакви истории с холивудски звезди и спортисти и се стигне до катастрофи, убийства и пр. В това отношение съдържанието на предаванията им е сходно с това на локални телевизионни канали в отделните щати на САЩ. Катастрофата наскоро например с една баскетболна звезда бе предмет на новини цяла седмица, повече отколкото тези телевизионни канали са предлагали общо досега информация за Петко войвода.

Възстановеният след 1989 г. Съюз на тракийските дружества в

■ Капитан Петко войвода

България (СТДБ) си постави като една от основните задачи не само битката за паметта за геноцида над тракийци и търсенето на историческа справедливост, но и възвръщането и поставянето на истинското място в националния пантеон на Петко войвода. За трите десетилетия след това се изминаха два основни етапа. Първият бе през първите две десетилетия след 1989 г., когато много силна бе глобалистката, антинационална и мултикултурна вълна у нас, пренебрегването на националния интерес. Вторият етап е през това десетилетие, когато в глобален план имаме реакция срещу неолибералната глобализация, обръщане към националната идея, към здравите корени на миналото.

На този именно етап Петко войвода е изключително важен. Важен е, защото сме изправени пред нова национална катастрофа, при която са унищожени и разграбени не само предходната индустрия и селско стопанство, в катастрофално състояние са образованието и здравеопазването, но е смачкана и паметта, а с това идентичността на българина. Два милиона българи емигрираха, още хиляди млади хора са готови да изоставят и забравят страната си. Българската армия е унищожена и в по-тежко състояние отколкото след Ньойския договор, много по-малка отколкото тогава. Но най-страшното е, че е разрушена паметта за миналото, което ни кара да се чувстваме едно цяло с останалите българи и много малко е количеството на младите хора, които да са готови да получат 33 рани в името на България както прави това Петко войвода. С тоталното доминиране на пазара във всички сфери, с превръщането на всичко в бизнес последва неолиберална атомизация и растящ егоизъм в обществото, с което рядко намаляха и хората, които са готови да кажат като Левски „Ако спечеля, печеля за цял народ – ако загубя, губя само себе си“, или като Ботев „Мила ми Венето, после отечеството най-много обичам тебе“.

За мене травматични в това отношение са данните от публикуваното преди няколко години изследване в 64 държави на международната агенция „Галъп интърнейшънъл“. На анкетираните от нея десетки хиляди хора е поставен въпросът „Ако се стигне до война, ще се биете ли и рискувате живота си за вашата страна?“. 61% от анкетираните от 64 страни в целия свят са готови да се сражават за страната си, а 27% не биха го направили. В съседна Турция 73 % от населението е готово да се бие за своята страна, в Гърция – 54 %. Силно смущаващият факт е, че България е на едно от последните места

в това отношение – само една четвърт от българите – 25 % са готови да се сражават за своята страна, докато 47 %, т.е. близо половината не биха го направили, ще се измъкнат и не се интересуват какво ще стане с нея. Дори в Македония много повече – 38 % са готови да се бият за страната си. **Ако днес се сбием с Турция 73 % от турците ще бъдат готови да умрат за страната си, и само 25 % от българите. (Българите са в топ 10 на народите..., 2019) Това е ситуацията в България, за освобождението, на която Петко войвода толкова много пъти е отивал на смърт и е останал с 33 рани в своя живот. Петко войвода е бил готов да ходи да се бие за свободата на другите народи, българите не искат да воюват дори за своята страна и народ.** Това е резултатът от предателствата на политиците, деморализацията и разпада при реставрацията на капитализма след 1989 г. и поставянето на България под чужд геополитически контрол, довел до това, че големите имена на борците за свобода не са вече образците на младите хора у нас. Така става в нашата история.

Нали Хаджи Иванчо Пенчович, който праща Левски на бесило, става депутат във Великото народно събрание след Освобождението. Така става при всеки от големите геополитически преходи в нашата история. Появяват се сума ти Хаджи Иванчо Пенчовци, които с пълни шепи печелят от промяната. Така стана у нас и след 1989 г. Появиха се не един и двама Хаджи Иванчо Пенчовци, станали депутати, министри, лидери на партии и какви ли още не.

И ако беше жив днес Петко войвода сигурно пак щеше да постави на къщата си черно знаме с надпис „Погребяхте България“, както го прави във времената след Освобождението. А можеше и пак да бъде хвърлен и изтезаван 140 дни в затвора като срещу него ще се сипят и обвинения, че е руски шпионин.

ИСТИНСКИ ДУХОВЕН ПОДВИГ

150 ГОДИНИ ОТ УЧРЕДЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ЕКЗАРХИЯ

Продължава от 1-а стр.

ПРОФ. Д. ИСТ. Н. СВЕТОЗАР ЕЛДЪРОВ

По силата на своя статут екзархийската институция е официален представител на българската народност в Османската империя във време, когато българите все още нямат своя национална държава. Затова тя поема върху себе си част от функциите, присъщи на държавата, сред които се нарежда както църковно-училищното дело, така и защитата на националните интереси пред османските власти и пред външния свят. Казано накратко, Екзархията възплащава културно-националната автономия на българите в Османската империя.

Първият църковно-народен събор, свикан в Цариград през 1871 г. поставя основите на институционалното изграждане на Българската екзархия, като съставя и утвърждава екзархийския устав. На 16 февруари 1872 г. за първи български екзарх е избран Видинският митрополит Антим, тракийски българин, родом от Лозенград (1816–1888). На Антим I се пада тежкия жребий не само да бъде първостроител на Българската екзархия, но и да я управлява в разгара на Източната криза, достигнала върхната си точка с Руско-турската освободителна война. Броени дни след нейното обявяване – на 24 април 1877 г. той е заместен на екзархийския престол от Ловчанският митрополит Йосиф.

Екзарх Йосиф, с кръщелно и гражданско име Лазар Йовчев (5 май 1840, Калофер – 20 юни 1915, София), е уникален като историческа личност не само в български, но и в цариградски мащаб. Той стои на чело на Българската екзархия 35 години – от избирането му на 24 април 1877 година до окончателното му отпътуване от Цариград на 27 ноември 1913 г. (а формално и до смъртта му през 1915 г.). През това време в османската столица се сменят 21 велики везира (някои повече от веднъж), 8 гръцки патриарха, 5 руски посланика. По продължителност на заеманата длъжност му отстъпва дори султан Абдул Хамид II, който остава на трона 33

години (от 1876 до 1909 г.). При толкова висши османски чиновници и чужди посланици, които идват и си отиват, екзарх Йосиф стои непоклоним на кормилото на екзархийския кораб и се превръща в един от най-добрите познавачи на османската администрация и държавна политика на своята епоха. Неговият педантично и неуморно воден през годините дневник потвърждава това. Уникалното място на екзарх Йосиф като историческа личност се потвърждава и от 25-годишният му юбилей, честван тържествено на 23–28 април 1902 г. в Цариград и редица градове на Македония и Одринска Тракия, както и в Княжество България. В изданието по този случай юбилеен сборник се изтъква, че събитието се е превърнало в „триумф на една велика творческа идея, на едно всенародно културно дело, чиято люлка беше Цариград“.

Този триумф е постигнат с упорита борба, постоянство, смелост и дързост от страна на екзарх Йосиф, който непосредствено след Руско-турската освободителна война е принуден да напусне Цариград и да се установи в Пловдив. В историята на Българската екзархия има една дата, която малцина знаят, макар че в националния календар тя би трябвало да е равностойна на 3 март – Освобождението, 6 септември – Съединението и 22 септември – Независимостта. Тази дата е 9 януари 1880 г., когато екзарх Йосиф потегля с влака от пловдивската гара към Цариград. Това не е обикновено архиерейско пътуване, нито поредната совалка до Високата порта. Това е един от онези редки мо-

менти, когато личността наистина твори историята. Завръщането на екзарх Йосиф в Цариград всъщност е второто раждане на Българската екзархия, което бележи нейния разцвет. На 9 януари 1880 г. екзарх Йосиф като истински народен водач повежда българите към тяхното бъдеще, което днес е наша история.

Завръщането на екзарх Йосиф в Цариград е решителна, но само първа стъпка по дългия и труден път, който води до възстановяване на законните права на Българската екзархия. Преплитането на колкото разнородни, толкова и противоречиви интереси в Източния въпрос предопределят неговата стратегия. Тя се основава върху приложението на султанския ферман за учредяването и устройството на Екзархията от 1870 г. Затова той повежда разчита на благоприятното положение на Високата порта, отколкото на европейските реформи, предвидени според Берлинския договор. Стратегическото мислене на екзарх Йосиф се основава не на политическа идеология или доктрина, а на формирания през Възраждането индивидуален и национален инстинкт да се търси винаги и във всичко народния интерес. Така дори схизмата вместо позорно клеймо се превръща в най-силното оръжие за защита на българщината. От същия дълбок и

■ Екзарх Йосиф

живителен извор произтича и неговата тактиката, която се заключава в бавното, внимателно и постепенно възстановяване на легитимните права. Образно казано, екзарх Йосиф предпочита да ходи стъпка по стъпка без да греши, отколкото да върви с широки крачки, но с риск да препъне народното дело.

Училищното дело на Българската екзархия се развива в рамките на един добре премислен и съобразен с националните възможности и възжелания проект. Средището на българската просвета се установява в Солун, където се създават две пълни гимназии – мъжката „Св. Св. Кирил и Методий“ и девическата „Св. Благовещение“. В големите вилаетски центрове Скопие, Битоля и Одрин има класни училища, които трябва да се развият в средни учебни заведения. В другите по-важни градове или санджакски средища като Велес, Охрид, Лозенград и пр. действат дву-

класни и трикласни училища. Широката основа на тази пирамида са началните училища, които трябва да се разкрият навсякъде, където има българско население. Просветната стратегия на Българската екзархия е ориентирана към създаването на многобройна и силна интелигенция, възпитана в национален дух и снабдена с общообразователен мироглед, която да застане начело на българската общност в Османската империя и да отстоява нейните права.

В очакване на султански бекети за български владети, просветно-религиозното дело преминава в ръцете на българските църковни общности във вилаетите. Върху тяхната инициативност, предприемчивост и готовност за материални жертви ляга образованието и възпитанието на децата в основните училища. В следващата по-висока степен на класното, педагогическото и гимназиалното образование издръжката и отговорността пада върху Екзархията. На нея принадлежи и върховния надзор върху цялата училищна система в Македония и Одринска Тракия. Първоначално тя го упражнява чрез специален орган, наречен Училищно попечителство, а впоследствие Училищен отдел.

Продължава на 5-а стр.

■ Българският метох в Истанбул днес

ИСТИНСКИ ДУХОВЕН...

Продължава от 4-а стр.

Чрез аналогичен орган, наречен Духовен отдел, Екзархията ръководи църковно-религиозните дела. Тези два органа или отдела са част от канцеларията на екзарх Йосиф и не отнемат задълженията на Синода и Мирския съвет, предвидени според екзархийския устав, но неконституирани заради спънките на османските власти.

Друга важна задача на екзарх Йосиф е да осигури материалната основа за съществуването на Българската екзархия. Главен източник на средства за общинските училища са църковните приходи, но ако за по-големите и заможни градове те са относително редовни и задоволителни, в други по-бедни селища са крайно недостатъчни и непосилни за местното българско население. Затова екзарх Йосиф се уповава и на подкрепа от страна на българската държава. През 1882 г. правителството на Княжество България за първи път отпуска на Екзархията 100 000 златни лева. Оттогава насетне тази финансова субсидия се влива като живителна струя в българския национален организъм в Македония и Одринска Тракия и го прави от година на година по-силен. Още през 1883 г. българската държавна субсидия нараства на около 600 000 златни лева и продължава прогресивно да се увеличава с всяка учебна година. През учебната 1907–1908 г. тя достига до 1 975 114 лева или 83 374 златни турски лири по тогавашния курс.

Резултатите от съвместните усилия и жертви на църковните общини, Екзархията и българската държава не закъсняват. Българското просветно дело в Османската империя стартира през учебната 1882–1883 г. с 237 училища, 351 учители и 16 068 ученици. За десет години тези показатели се удвояват и през учебната 1891–1892 г. възлизат на 590 училища, 888 учители и 31 537 ученици. Българската общност в Македония и Одринска Тракия не само е

изправена на крака, но вече разполага с достатъчно сили за нов национален порив.

Наред с всички малки и големи стъпки в борбата за възстановяване, утвърждаване и развитие на българското църковно-училищно дело, екзарх Йосиф нито за момент не преустановява усилията за постигане на най-важната цел от гледна точка на султанския ферман и екзархийския устав – осигуряване на берати за български владци в Македония и Одринска Тракия. Това не е плод на негово лично честолюбие или някаква канонична самоцел, а жизненоважно условие за функционирането на Екзархията като църковно-народен институт. Съдбоносното значение на владическия въпрос обяснява и противодействието срещу него. Укрепването на българската народност в европейските вилаети на Османската империя не влиза в сметките на различни фактори и най-вече на Високата порта. Затова нито един владически барат не е подарък, а плод на упорита борба.

Първите два берата са извоювани през 1890 г. благодарение на солидарните постъпки на Българската екзархия начело с екзарх Йосиф и българското правителство начело с министър-председателя Стефан Стамболов. Най-напред са възстановени екзархийските митрополитски катедри на Скопската и Охридската епархия. През 1894 г. са получени още два берата за Велес и Неврокоп. Три години по-късно, заради неутралитета на България по време на Гръцко-турската (Тесалийската) война през 1897 г., Екзархията се сдобива с още трима архиереи – в Битоля, Дебър и Струмица. Това е максимумът, който Българската екзархия достига в своето канонично строителство по времето на султан Абдул Хамид II.

Положението на българското църковно-училищно дело в Османската империя значително се подобрява след Младотурската революция през 1908

г. През учебната 1908–1909 г. в Македония и Одринска Тракия се наброяват общо 1 255 училища с 2 080 учители и 76 000 ученици. Така още в първата година на конституционния режим българската просвета в двете области далеч надхвърля равнището от предходните години, включително от юбилейната годишнина на екзарх Йосиф.

Младотурската революция повлиява благотворно и върху църковното строителство на Екзархията, като й признава още осем нови епархии, макар оглавени не от митрополити, а само от духовни лица с ранг на управляващи. Това са Одринската,

Солунската, Серската, Драмската, Мелнишката, Воденската, Леринската и Костурската епархии. Възстановяването на централните управителни тела в пълнотата на екзархийския устав е друг проблем, който екзарх Йосиф успява да реши по време на конституционния режим. На 19 ноември 1908 г. в Цариград е създаден отделен екзархийски Синод и Мирски съвет. Някои мирски съветници настояват за свикване на нов църковно-народен събор, но до края на съществуването на Екзархията това не успява да се осъществи.

Екзархийското дело в Османската империя дочаква навечерието на Балканската война на здрави и стабилни позиции. В последната мирновременна учебна година българската просвета наброява 1 373 учебни заведения, сред които 13 гимназии и средни училища, 87 прогимназии и 1 273 начални

училища с общо 2 266 учители и 78 854 ученици. В църковното ведомство на Екзархията по същото време се намират 15 епархии, от които 7 с редовни митрополитски катедри и 8 с управляващи, 35 архиерейски наместничества, 1 310 свещеници, 1 331 църкви, 234 параклиса

Железната църква „Свети Стефан“ в Истанбул днес

и 73 манастира. Тази колосална сграда на училищно-църковното дело в Македония и Одринска Тракия, съзиждана и надстроявана в продължение на 35 години е истинското възплъщение на Българската екзархия. Благодарение на нейната ревност и на постоянството на интелигенцията, българите в Османската империя успяват да съхранят националната си идентичност.

Втората балканска или Междусъюзническата война през 1913 г. слага край не само на епохата на екзарх Йосиф, но и разрушава българското национално единство. Екзархийското църковно-училищно дело във Вардарска и Егейска Македония, присъединени към Сърбия и Гърция, е унищожено, българските владци, свещеници и учители, както и десетки хиляди други българи са подложени на терор и прогонени. След като екзарх Йосиф се оттегля от Цариград, там остава Екзархийско заместничество, което да управлява църковно-училищното дело на българите в Източна Тракия, чийто брой драстично намалява след разорението през 1913 г. До 1945 г. длъжността екзархийски заместник се изпълнява последователно от Велешкия митрополит Мелетий (1913–1924), Охридския митрополит Борис (1924–1935), Главиницкия епископ Климент (1935–1942) и Величкия епископ Андрей (1942–1945). През този период под църковната юрисдикция на Екзархийското

заместничество остават само българите в Турция със своите църкви и училища в Одрин, Лозенград и Истанбул. Политическата основа

за съществуването и дейността на институцията Екзархийско заместничество е Анкарския (Ангорския) договор и протоколът към него, сключен между България и Турция през 1925 г., а юридическата рамка произтича от конституционното устройство и законодателството на турската република.

В периода между двете световни войни Българската православна църква и българската държава се опитват да възстановят и съживят екзархийското наследство в Македония под сръбска и гръцка власт чрез апели и изложения пред Обществото на народите. Това става възможно само от пролетта на 1941 до есента на 1944 г., когато във Вардарска и Егейска Македония временно е установена българска военно-административна власт. Вдигането на схизмата през 1945 г. формално разчиства пътя за възстановяването на патриаршеския статут на Българската православна църква през 1953 година което формално означава и край на екзархийската епоха.

В последните години станахме свидетели как екзархийското културно-историческо наследство в Истанбул изживява ново възраждане. След основна архитектурна реставрация днес Българската железна църква „Св. Стефан“ блести с автентичната си красота, ремонтираният и социализиран Метох се връща към изворните си културни функции, а прекрасният Екзархийски дом в Шишли отново се въздига като духовното сърце на българската общност в Р Турция.

Честването на 150-ата годишнина от учредяването на Българската екзархия е добър повод да обновим и укрепим нашия интерес към нашето минало, да си припомним дейците на Възрожденската епоха и нейното принудително удължение в Македония и Одринска Тракия, които извършиха един истински духовен подвиг на национално и духовно строителство. Ако се гордеем като техни наследници и искаме да ги тачим, трябва и ние да се проникнем от възрожденския дух, който ни създаде и съхрани като национална общност.

Честване на 25-годишния юбилей на екзарх Йосиф през 1902 г.

НЕУМОРИМ ИЗСЛЕДОВАТЕЛ НА РОДНИЯ КРАЙ

Навършиха се 90 години от рождението на Георги Дачев

ГЕРГАНА ДИМИТРОВА,
ДЪРЖАВЕН АРХИВ – КЪРДЖАЛИ

На 10 февруари се навършиха 90 години от рождението на Георги Дачев – краевед, журналист и общественик. Той е роден на 10 февруари 1930 година в с. Сив кладенец, Ивайловградско. Завършва начално образование в с. Одринци, Ивайловградско, прогимназията в с. Мандрица, Ивайловградско и гимназия в Ивайловград. Продължава образованието си в Академията за обществени науки и социално управление и придобива специалност „Икономика на селското стопанство“. Взема активно в бригадирското движение при строителството на язовир „Георги Димитров“ край с. Копринка през 1948 година. Постъпва на работа в Околийски комитет на ДСНМ (Димитровски съюз на народната младеж) – Ивайловград на 1 юли 1950 година и работи като кореспондент на вестник „Народна младеж“ до края на септември същата година. В периода 1950–1955 година е на работа в Българската армия. През октомври 1950 година постъпва в Школата за запасни офицери (ШЗО) в София. През 1951 година е произведен в чин „младши лейтенант“ и получава назначение за Кърджали. Работи като офицер в поделения в Кърджали, придобива и офицерско звание „майор“. След уволнението си от армията се установява в Хасково и започва работа в Окръжния комитет на ДКМС (Димитровски комунистически младежки съюз), първоначално като инструктор, а след това и като завеждащ отдел физкультура.

През 1959 годинеа след новото административно териториално устройство в страната се образува и Кърджалийски окръг. В този период Георги Дачев се установява в Кърджали и започва работа във вестник „Нов живот“ и до края на 1959 година работи като литературен сътрудник. В периода 1960–1962 г. е бил завеждащ „Партиен живот“, а от 1962 година до 1973 г. е бил и заместник главен редактор на вестника. През този период е учил задочно и специалността „журналистика“ на Софийския университет „Климент Охридски“. От 1973 до 1981 г. работи в Окръжния комитет на БКП, като завеждащ сектор, бил е и секретар на Дружеството на писателите в Кърджали през 1981–1984 г. През 1984 – 1986 г. е директор на Окръжния център за фотография и пропаганда. Трудовата

си дейност продължава в ОК на БКП в Джебел, като партиен организатор в с. Мишевско в периода 1986–1988 година и като завеждащ кабинет по партийно организационна работа в периода 1988–1990 година. В същия период е работил активно в движението „Народната памет разказва“ в Джебел и е бил избран за негов секретар.

През 1976 година за своята активна дейност в областта на науката, просветата и културата е награден с орден „Кирил и Методий“ I степен. Бил е член на Съюза на българските журналистите и на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България.

В Държавния архив в Кърджали се съхраняват документи, обособени в личен фонд, една част предадени през 1993 година лично от краеведа Георги Дачев, а друга част са предадени след неговата смърт от съпругата му. Фондът съдържа богата информация от биографичен характер, има документи отразяващи служебната и обществената дейност на Георги Дачев, но най-богата е документацията от творчески характер, колекцията от фотодокументи, както и множеството издирени и съхранени информации и биографични данни за различни лица и събития.

Творческата дейност на Георги Дачев е разнообразна и всеобхватна, но все пак той се е занимавал с исторически проучвания по няколко основни теми. Една от темите е за национално освободителното движение, тракийското дви-

жение и тракийските бежанци. В резултат на тези свой проучвания той е подготвил книгите „Малките тракийчета“ – книга с разкази, „Окръжавени селища“ – хроника за разорението на тракийските българи през 1913 г. По-късно е направен и сериен филм в 4 части под заглавие „Необявената война“ по същата тема.

Най-много издирени и съхранени спомени, сведения, биографични материали, кореспонденция, статии и богат снимков материал има по темата за „Участието на българите от Източните Родопи в Отечествена война“. Като резултат на всички тези проучвания са и издадените му книги: „От Родопите до Алпите“ – документален сборник-албум за бойния път на 10-та пехотна родопска дивизия, „Любов край Драва“ и „Българи сред пустата“ – документални сборници албуми за българо-унгарската дружба по време на Отечествена война, „Фронтони пътища“ – документална книга за помощник командирите и военните кореспонденти от 10 пехотна родопска дивизия, „Деца от пустата“ – разкази, „Деца от границата“ – разкази за проявили се деца в охраната на границата. Занимавал се е с проучването на „Балканската война в Източните Родопи“, „Четническото движение в Източните Родопи“ и др. Автор на десетки статии, доклади и тематични изследвания по различни теми за Васил Левски, Джузепе Гарибалди, Илинденско-пре-

■ Георги Дачев

ображенско въстание, Руско-турската война, войводата Димитър Маджаров, Балканската и Междусъюзническата войни, тракийските войводи и др. Особено място като обем във фонда заема и колекцията материали, издирени легенди, предания, спомени, стихотворения за Капитан Петко войвода, Дельо войвода, както и за воеводите Руси Славов и Стоян Терзиев. В резултат на всички тези издирвания и проучвания са създадени телевизионни филми. Малко известни са и неговите поетични опити. Още в казармата той започва да пише своите стихове, събрани в тетрадка „Войнишки дневник“.

Георги Дачев е редактор на книгата със стихове на Михаил Иванов „Скитник между звездите“, издадена в Кърджали през 1998 година и е сред редакторите на литературната ан-

тология „Гласове от Балатон“, издадена в Пловдив през 1984 година.

Бил е дългогодишен сътрудник на вестниците „Нов живот“, „Народна армия“, „Бойно знаме“, „Народна младеж“, „Тракия“, „Трета възраст“, „Родопска борба“, „Джебелска трибуна“, „Шипка“ в Хасково. Дори и след пенсионирането си през 1990 година. Георги Дачев продължава да се занимава с изследователска и краеведческа дейност. През 1992 година е отговорен редактор на вестник „Завет“ – издание на тракийската младеж в Кърджали. През 1995 година е бил и главен редактор на вестник „Краевед“. За активната си краеведческа дейност е награден с Грамота от Източно родопския регионален съвет по краезнание. Умира през 1998 година в Кърджали.

По повод 90 години от рождението на Георги Дачев в Държавен архив в Кърджали е оформен кът, представящ неговата дейност. Разлиствайки документите от фонда, запознавайки се с дейността на Георги Дачев и положения от него труд в издирването, събирането на голямото количество разнообразни материали, опазването и съхранението им, превръща фонда в ценен източник на богата информация за изследователите на Източните Родопи и за поколенията.

Нека всички да знаем, да помним и да отдадем необходимата почит към паметта на краеведа-изследовател на тракийското движение и тракийските бежанци.

ИЗЛОЖБА В КЪРДЖАЛИ

■ Ученици разглеждат изложбата

На 10 февруари 2020 г. беше открита изложба „90 години от рождението на краеведа Георги Дачев“, която разказва за живота и дейността на Георги Дачев – един от изследователите на Източните Родопи. Изложбата включва документи от биографичен характер, фотодокументи, документи от творческата и обществена дейност. Представени са документи показващи проучванията на Георги Дачев и подготвени и издадени книги „Малките тракийчета“, „Окръжавени селища“ – хроника за разорението на тракийските българи през 1913 г. Отражена е и работата му по темата за „Участието на българите от Източните Родопи в Отечествена война“ с издирени и съхранени спомени, сведения, биографични материали, кореспонденция, статии и богат снимков материал. Представени са и издадените му книги: „От Родопите до Алпите“ – документален сборник-албум за бойния път на 10-та пехотна родопска дивизия, „Любов край Драва“ и „Българи сред пустата“ документални сборници албуми за българо-унгарската дружба по време на Отечествена война, „Фронтони пътища“ – документална книга за помощник командирите и военните кореспонденти от 10 пехотна родопска дивизия, „Деца от пустата“ – разкази, „Деца от границата“ – разкази за проявили се деца в охраната на границата.

Изложбата беше посетена от ученици от X клас на СУ „Васил Левски“ – Крумовград. Особен интерес предизвикаха фотодокументите издирени и съхранени от Георги Дачев, отразяващи посрещането в Крумовград на военни части от 44-ти пехотен Тунджански полк при завръщането им от фронта след края на Втората световна война.

■ Табло от изложбата

БЪЛГАРСКА ЧЕРКВА В БЕЛОМОРИЕТО ВЕЧЕ НА 160 ГОДИНИ

Храмът „Св. вмчк Хараламбий Чудотворец“ се намира в село Дервент, Дедеагачко

Село Дервент (днес Авас) е едно от най-старите и големи села в Беломорска Тракия. Разположено е на средата на пътя между Дедеагач (днес Александруполис) и родното място на Капитан Петко войвода – Доганхисар (днес Есими). До 1923 г. населението на с. Дервент винаги е било само от българи, право-

■ Храмът в Дервент

славни християни. Те са се отличавали със силната си вяра. След издаденото от Османската империя разрешение да

се строят големи християнски църкви, дервентци дават парични средства за построяването на православен храм. С голямо желание и ентузиазъм през 1860 г. в с. Дервент е осветен храмът „Св. вмчк Хараламбий Чудотворец“, който представлява великолепен храм с внушителни размери. Името на светеца, на когото е посветен, не е било непознато за местните българи и не е избрано случайно. През 15 век Дервент е избавено от чумна епидемия. Тогава в селото не е имало лекари. За изцеление от болести се е разчитало само на чудотворната сила на св. вмчк Хараламбий Чудотворец. Затова и името Хараламби е било широко разпространено сред мъжете от селото.

Днес, макар и останал в Гърция, този храм е символ на българщината в Беломорието и е на 160 години.

В ХАСКОВО МАЙСТОРИЯТ МАРТЕНИЦИ

Символите на идващата пролет са за децата от българските неделни училища в Одрин и Истанбул

Обичаят Баба Марта заема съществено място в народния календар на българите. Той е един от най-почитаните и емоционални празници, запазил се от древността до наши дни. Свързан е с редица вярвания, обичаи и обреди, имащи за цел да осигурят здраве за хората и домашните

животни, добър урожай за земеделските култури. В народния фолклор Баба Марта е символ на идващата пролет.

Всяка година, в началото на март в Одрин и Истанбул може да се срещнат хора, закичени с традиционните червено-бели български мартеници, с които се посреща Баба Марта. Белият цвят в мартеничката предвещава дълголетие, а червеният олицетворява здравето и силата.

Тракийците от Хасково и тази година ще изпратят мартеници в съседна Турция. Те надхвърлят 250 броя. Част от тях са ръчно изработени от сръчните ръце на Анаета Георгиева – главен секретар на народно читалище „Тракия“, и на журналистка-та Златка Михайлова. Символите на пролетта, изработени с много любов и професионализъм, ще зарадват децата от българ-

ското неделно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Истанбул и наши сънародници в турския мегаполис.

Друга част от хасковските мартеници ще зарадват децата от неделното училище в Одрин и богомолците в българските църкви „Св. Георги“ и „Св. св. Константин и Елена“.

■ Анаета Георгиева изработва мартеници за децата от Одрин и Истанбул

СКРЪБНА ВЕСТ

Почина Иван Данилович Забунов – бесарабски българин, учен и политик, доцент, доктор по

история, председател на българското дружество „Възраждане“ в Молдова, създадено от него през 1989 г., депутат за пореден път в парламента на Молдова. Като историк има редица публикации за българите в Молдова, значително научно дело е трудът му за календарната обредност на българите в Бесарабия. Той бе един от българите, които имат голям принос за връщането на статута на българския район Тараклия. Кораб българин. Бог да го прости...

ТРАКИЙЦИТЕ ОТ СРЕДЕЦ ЩЕ ИЗСЛЕДВАТ МИНАЛОТО

При пълна зала в тракийския клуб се състоя представяне на книгата за село Проход – селище от Община Средец, в което са се заселили много тракийци. Авторите Димитър Григоров и Стоян Михов споделиха вълненията, които са ги подтикнали при написването на увлекателното за прочит четиво. Божанка Николова – председател

на дружеството съобщи решение-то на ръководство да започне събирателска дейност за набавяне на материали от историята на преселилите се бежанци и за дейността на тракийската организация в града и общината от създаването си до днес. Идеята бе приета с интерес и подкрепа. Избран бе инициативен комитет, начело с ветеранката

тракийка Мара Кралева. Изказаха се и гостите на тази проява, които увериха, че ще помагат на това благородно и патриотично дело. Присъстваха кметът на Община Средец Иван Жабов, директорката на Държавен архив в Бургас, уредничката на Историческия музей в Бургас, краеведът и изследовател на тракийското движение

Димо Карабелов, директорът на общински исторически музей в гр. Средец К. Костова, и специалисти от музея, С. Стоилов – председател на Комисията по образование и култура в общината. Иван Цонев изненада присъстващите тракийци със своята нумизматична изложба от монети, банкноти, медали и ордене, която впечатли всички.

НАЦИОНАЛНА ОТЧЕТНО-ИЗБОРНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТМСБ

Националният съвет на Тракийския младежки съюз в България свиква национална отчетно-изборна конференция на ТМСБ при СТДБ, която ще се проведе на 4 април 2020 г. от 11.00 часа в София, ул. Стефан Караджа 7А, при следния

ДНЕВЕН РЕД:

1. Отчет за дейността на ТМСБ при СТДБ за периода 13 май 2017 – 4 април 2020 г. Докладва Цанко Атанасов-съпредседател
 2. Приемане план-програма на ТМСБ при СТДБ за 2020 г. Докладва Цанко Атанасов-съпредседател
 3. Приемане на членове на ТМСБ при СТДБ:
 - 3.1 Нови тракийски младежки дружества;
 - 3.2 Физически лица с мандат от 3 години. Докладва Десислава Костова-съпредседател
 4. Прекратяване на членството на физически лица-членове на ТМСБ при СТДБ. Докладва Десислава Костова-съпредседател
 5. Приемане изменения на статута на ТМСБ при СТДБ. Докладва Десислава Костова-съпредседател
 6. Избор на съпредседатели за срок от 3 години. Докладва-председател на комисията по предложенията
 7. Разни
- В случай на липса на кворум, заседанието на конференцията ще се проведе от 12.00 часа на същото място, дата и при същия дневен ред и решенията ще бъдат законни, колкото и членове да се явят.

Д.Костова и Ц. Атанасов,
съпредседатели на ТМСБ при СТДБ

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ честитят на рождениците на Съюза през месец март:

Трендафил Василев – София 1 март 1940 г.
Стоян Беев – Средец 1 март 1931 г.
Хубен Стефанов – Хасково 4 март 1959 г.
проф. Иван Филчев – София 5 март 1923 г.
Станка Димитрова – с. Осеново 6 март 1968 г.
Митрополит Киприан – Стара Загора 8 март 1976 г.
Петко Станков – София 13 март 1938 г.
Гинка Николова – София 15 март 1945 г.
Руска Иванова – София 15 март 1943 г.
Тодорка Петрова – Карнобат 16 март
Милена Николова – Созопол 21 март 1975 г.
Росен Янков – София 24 март 1974 г.
Проф. Тодор Кирев – София 25 март 1933 г.
Никола Илчев – Ивайловград 26 март 1940 г.
Ненко Желязков – Бургас 26 март 1933 г.
Антоанета Йотова – София 27 март 1960 г.
Петя Колева – Стара Загора 28 март 1996 г.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, д-р Ваня ИВАНОВА, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел. 02/986 71 26; факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044;
Златка ЯНЕВА (Сливен) – 0897601560; Анаета ГЕОРГИЕВА (Хасково) – 0894 044 420; Веска ЛАМБОВА (Шумен) – 0877 71 85 03;
Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Безсмъртно растение открито край село Врата в Родопите

Местността Белинташ е сред най-популярните туристически дестинации в България. От средата на 80-те години скалните феномени привличат планинари, изследователи, археолози. Доказано е, че в този район енергийното поле е много силно, там са открити множество артефакти от времето на траките и Римската империя. Малцина обаче знаят, че наблизо вирее едно странно растение, за което местните хора избягват да говорят. Хаберлея. Латинското ѝ наименование е Хаберлея родопензис, защото расте на отделни места в Родопите. Едно от местата, които обитава е село Врата, близо до три свещени места – Белинташ, Карджов камък и Кръстова гора.

Известно е че още през първата половина на XIX век османски,

английски и френски изследователи откриват тази билка и ѝ дават латинското на-

именование в чест на ботаника Хаберле. Единствените данни, запазени от този период, показват, че тя расте изключително рядко на точно определени места. Това цвете вирее на силкатни и варовикови скали, на засечени места с висока въздушна влага от 250 до 1400 м над морското равнище и е

единствения вестител от епохата на динозаврите.

Учените открили нещо невероятно в него. В сухо време растението дава признаци на мъртво. При влага то веднага се съживява. Развива се, цъфти и дава семе. С тази загадка се занимавали хора, алхимици, магьосници и духовни лица.

Тя криела кода на безсмъртието. Това явление е известно на науката като анабиоза и може да съживи растенията, престояли в хербарий две години и половина. В един манастир свещениците направили венец от Орфеевото цвете около една икона. Когато изсъхнал напълно, те казали на богомолците

да го пръснат всеки ден със светена вода и ако Бог е благосклонен към молитвите им, ще даде знак и венецът ще се раззелени. Така и станало.

През 1851 година това цвете е открито на още едно място на Балканите – планината Олимп в Гърция. Изследователят Теодор Фрайхер се изкачва на върха на планината и открива семе от растението, което кръщава с името на Виктор Янка, известен фитолог от Будапеща.

Родопските баби много добре знаят

какво е хаберлея, кога расте и при какви условия. И най-важното – знаят, че тя лекува много болести. Местните оба-

Местните го наричат Орфеевото цвете, фармацевтични гиганти искат да го изследват

едно цвете, наречено китара. Вакханките, след като разкъсали Орфей, хвърлили частите му в реката Хебър. От течащата му кръв се родило растение, наречено китара. Когато се празнуват Дионисиевите празници, то издавало звук на китара. Според наши специалисти в това растение наистина има нещо мистично и непознато за науката.

В средата на 80-те години учени от БАН са разработили препарат на основата на хаберлея, който показва изумителни резултати при възстановяване на кожата от рани.

Раните зараствали буквално за дни

при това не оставали никакви белези. Отделно кожата на човек изглеждала много по-гладка, сравнена с възрастта му.

Препаратът обаче така и не стига до употреба по неясни причини. В средата на 90-те години Гърция забрани продажбата и търговията с хаберлея, като вписа растението в Червената книга, а президентът на страната издаде указ, с който то стана защитен вид. (в. „Галерия“)

■ Село Врата

ОЩЕ ЗА ОРФЕЕВОТО ЦВЕТЕ

Орфеево цвете, Родопски силивряк, Родопска хаберлея, Каберлия, Китара, Безсмъртниче, Стирака, Шипива билка (*Haberlea rhodopensis*) представлява малко, многогодишно растение, което принадлежи към семейство Силиврякови (*Gesneriaceae*). Името „Орфеево цвете“ или „цветето на Орфей“ е заслужило, за което се разказва в една легенда, че там където са паднали капки кръв при разкъсване тялото на Орфей, е поникнало малко синьо-виолетово цвете. А друга легенда казва, че по местата на които са капали сълзите на Орфей, плачейки за своята Евредика, е поникнало синьо-бяло цвете. Наши учени смятат, че цветето е открито най-напред в Родопите през 1834 година, а става достояние на науката като нов род през 1835 г. благодарение на изследователя на Балканите, унгарецът Имре Фривалдски. Той му дава името на своя учител – унгарският ботаник Haberle.

Цветето е известно със способността си да изпада в състояние на анабиоза, като след навлажняване да се възстановява (продължава развитието си). Учени са установили, че продължителността на безжизненото му състояние може да бъде от порядъка на 31 месеца. В този аспект, когато чуждестранни ботаници са поискали семена от него, българските им

колеги са им изпратили хербаризирани растения. След поливане за определен период от време, те преминават в жизнеспособна форма. Заради това свое свойство, родопският силивряк е наричан още „възкръсващо растение“. Има данни, че родопската хаберлея може да се съхрани и за период от 3 до 11 години. В научни изследвания е установено, че биохимичните реакции в растението са на ниско енергийно ниво. Така растение изсушено до 98%, може да запази жизнеспособността си благодарение на оставащите несухи 2% от него. Когато попадне при ниски температури, то замръзва без да изсъхва. Поставено при положителни температурни условия, то се възстановява за около 1 час. Цветето е и свръхчувствително. При затъмнение на слънцето от облак, то свива цветната си чашка, а огрято на ново се разтваря.

Растението е балкански ендемит и защитен вид на територията на страната ни.

Преди около 10 години са започнали изследвания на качествата на растението от НАСА и руски секретни лаборатории. Безсмъртничето е със статут на защитено. По време на Римската империя, са сечени монети, на които жена държи цветето на Орфей.

БЕЛИНТАШ – СКАЛЕН МОНОЛИТ И ТРАКИЙСКО СВЕТИЛИЩЕ

Природната забележителност „Белинташ“ е обявена със Заповед от 2003 г. на МОСВ с цел запазване на уникално скално образувание. Намира се в Родопите, в землището на с. Силивряк. Общата площ на природната забележителност е 2.3 ха. Представлява платовидно скално образувание с дължина 750 м, ширина от 30 до 50 м и височина приблизително 35 м. Изградена е от вулканогено-сидиментни скали (вулкан-

ски туфи). Името на мястото означава бял камък. В резултат от специфичното изветряне на скалата са образувани живописни форми. Смята се, че върху изградени два е от вулканогено-сидиментни скали (вулкан-

налчета към тях, които са пълни с вода, като гнездено на алпийски бързолет (*Apus melba*), тракийско светилище. Белинташ е един от многото мегалитни тракийски паметници

в Родопите. Скалният комплекс е и място за гнездене на алпийски бързолет (*Apus melba*), червенокръста лястовица (*Hirundo daurica*) и черношипа ветрушка (*Falco tinnunculus*). Природната забележителност се стопанисва и охранява от община Асеновград и Държавно горско стопанство – Асеновград.

■ Белинташ